

Kütahya Kenti Tarihi Pekmez Pazarı Çarşısındaki Tipolojik Farklılaşma*

Typological Differences In Commercial Buildings On Kütahya Historical Pekmez Pazarı Street

Ayşe ÇAPKULAÇ**

Hicran Hanım HALAÇ***

Öz

Çalışmada tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış Kütahya kentinin dil, din, kültür, sosyal yaşam ve mimari özellikleri ele alınarak bunların özelinde Kütahya'nın tarihî çarşısında bulunan Pekmez Pazarı Caddesinde, günümüzde de aktif bir şekilde ticaret yapısı olarak kullanılan dükkânlardaki tipolojik farklılaşma incelenmiştir. Bu inceleme tarihî doku üzerinde mimari farklılıkları olan yapıların arşiv kayıtları, yerinde inceleme, fotoğraflama, gözlem, ölçüm ve çizimlere göre tasniflenmesi ve bu yapılardaki farklılıklar ile kullanıcıların etnik kökenleri, kullanım faaliyetleri arasında bir ilişki olup olmayacağına dair verilerin dikkate alınmasından oluşmaktadır. Günümüzde aktif olarak kullanılan tarihî çarşı üzerinde tipolojik olarak diğerlerinden farklılaşan ticaret yapılarına dikkat çekmek ve benzer yapı tipolojisini ait örnekleri belirleyerek kültürel mimari miras aktarımı ve buradaki eşsiz yapı örneklerinin tespit edilerek korunmasını sağlamak çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Ayrıca yapılan bu çalışma ile bulunulan coğrafi bölge ve çevre illerde de ticaret yapılan tarihî çarşılarında benzer tipolojiye sahip yapıların tespit edilmesinde ve literatüre kazandırılmasında bir örnek teşkil etmesiyle de büyük önem taşımaktadır.

Abstract

This study, the language, religion, culture, social life and architectural characteristics of the city of Kütahya, which has hosted many civilizations throughout history, are examined, in particular, the typological differentiation in the shops, which are actively used as a commercial structure today, on the Pekmez Pazarı Street located in the historical bazaar of Kütahya. This study consists of archival records, on-site examination, photography, observation, measurement and classification of buildings with architectural differences on the historical texture, and taking into account the data on whether there will be a relationship between the differences in these structures and the ethnic origins of the users and their usage activities. The main purpose of the study is to draw attention to the trade buildings that differ typologically from the others on the historical bazaar, which is actively used today, and to determine the examples of similar building typology and to ensure the transfer of cultural and architectural heritage and the protection of unique building examples here. In addition, determining the structures with similar typology in historical bazaars where trade is carried out in the geographical region and surrounding provinces with this study and adding them to the literature is of great importance, as it sets an example. In addition, determining the structures with similar typology in historical bazaars where trade is carried out in the geographical region and surrounding provinces with this study and adding them to the literature is of great importance, as it sets an example.

Anahtar Kelimeler: Kütahya Tarihi Merkezi, Kültürel Miras, Çarşı Tipolojisi, Çarşı Tipolojisinin Farkındalığı.

Keywords: Kütahya Historical Center, Cultural Heritage, Bazaar Typology, Awareness of Bazaar Typology.

Giriş

Anadolu, Türklerin idaresine girdikten sonra Kütahya hızla Türk-İslam şehrine dönüşmüştür. Bu değişimin temelinde şehir merkezi kurgusu önemli rol oynamaktadır. Merkez Cami ve onun etrafında sıralanan kurumlar klasik Türk-İslam şehirlerinde Manisa, Çorum, Amasya, Tokat şehirlerinde olduğu gibi yapıların değişme süreçleri

* Geliş Tarihi: 19.03.2021, Kabul Tarihi: 12.06.2021.

** Doktora Öğrencisi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, aysecapkulac@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-7753-1350.

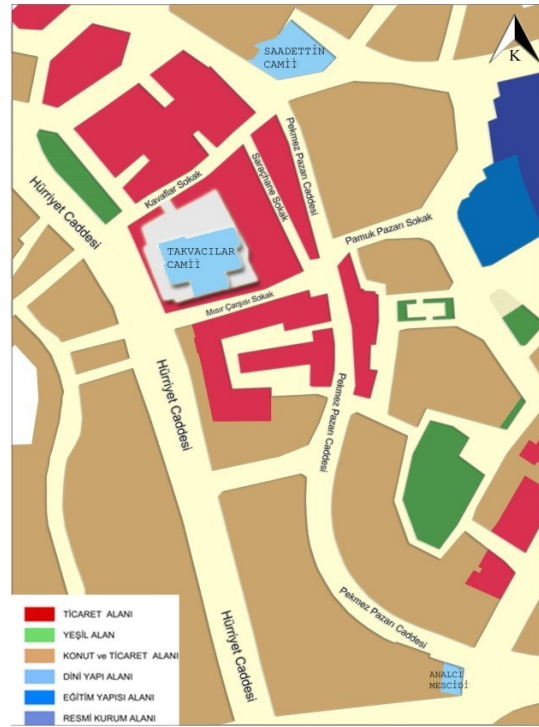
*** Doç., Dr., Eskişehir Teknik Üniversitesi, Restorasyon Anabilim Dalı, hhhalac@eskisehir.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8046-9914.

Kütahya’da da benzer özellik göstermektedir (Aktüre, 1975). İlk çarşı, günümüzde Aşağı Çarşı olarak da bilinen ve XIII. yüzyılın ilk yarısına tekabül eden Saadettin Camii ile yapımı aynı tarihlere rastlayan Balıklı Camii civarında yer almakta olup tarihi Anadolu beylikler dönemine uzanmaktadır. XIV. yüzyıl sonunda Ulucami’nin yapılması ile birlikte çarşının odağı bu merkeze doğru kaymıştır. Camilerin çevreleri ve aksları çarşıların seyrini belirlese de bahsedilen bütün çarşıların iç içe olması sebebiyle, bütün yapılar Ulucami’yi merkez alarak devam etmişlerdir (Arıkan, 2010, 216).

Araştırma bölgesinde; Pamuk Pazarı, Pekmez Pazarı, Saman Pazarı, Tahıl Pazarı, Mısır Çarşısı, Çemberciler Çarşısı, Kavaflar Çarşısı isimleri ile anılan iç içe geçmiş birçok çarşı bulunmaktadır. Çalışma kapsamında bu çarşılardan Pekmez Pazarı, Kavaflar, Saraçhane, Mısır Çarşısı ve Pamuk Pazarı’nı kapsayan bölüm ele alınmıştır. Bu bölgenin seçilmesinin nedeni ticaret alanında bulunan yapıların genelde kerpiç binalar olmasına rağmen buradaki gözlemlene bilen bazı binaların tuğla ya da taştan yapılarak diğerlerinden farklı tipolojik özellikler göstermesidir. Çalışma alanı Şekil 1 deki krokide Pekmez Pazarı Caddesi boyunca uzanan mavi renk ile gösterilen kuzeyde Saadettin Camii ve güneyde Analcı Mescidi arasındaki kırmızı renk ile gösterilen ticaret yapılarından yapım sistemi ve cephe karakteri farklılık gösteren yapılardan oluşmaktadır.

Şekil 1: Çalışma Alanının Krokisi (KKVKBKM Arşivinden Alınan Harita A. Çapkulaç Tarafınca Düzenlenmiştir, 2020).

Pekmez Pazarı, Analcı Mescidi ile Saadettin Camii’ne kadar uzanan cadde olup bu cadde üzerinde kalan kısımda günümüzde kuyumcular, lokantalar, çeyiz ve hac malzemeleri, şekerci, helvacı gibi gıda malzemeleri satan iş yerleri yer almaktadır. Kavaflar, günümüzde arasta olarak bilinen ayakkabı satan iş yerlerinin yoğunlukta

bulunduğu Takvacılar Camii'nin kuzeyinde kalan kısımdır. Pamuk Pazarı ise eski Çukur Han (Pamuk Han) olarak da bilinen han kalıntıları ile başlayan ve günümüzde Kuran Kursu olarak kullanılan kısma kadar uzanan bir sokaktır. Sokak üzerinde kuyumcular ve hediyelik eşya dükkânları faaliyet göstermektedir. Saraçhane Sokak, Küçük Bedestenin Doğu cephesine bitişik karşılıklı dükkânlardan oluşan yine kuyumculuk, antikacılık gibi benzer ticari faaliyetlerin yapıldığı yerdir. Mısır Çarşısı, Takvacılar Camii'nin Güneydoğu cephesine bitişik karşılıklı dükkânlardan oluşan sokaktır. Günümüzde kıyafet satan dükkânlar, belediye destekli kadın el sanatlarına yönelik dükkânlar ile az sayıda kuyumcu faaliyet göstermektedir. Şekil 1 deki krokide yine bu sokaklar ve çarşılar üst ölçekte ifade edilirken Şekil 3 de ve oluşturulan başlıkta tescillenen yapıların dağılımları anıtsal ve sivil özellikleri küçük ölçekte ele alınmaktadır.

Çalışmanın ana iskeletini Pekmez Pazarı Caddesi'nde yer alan ve tipolojik farklılaşmanın net ve yoğun bir şekilde oluşturduğu 92 adadaki (bkz. Tablo 2) kâgir yapılar oluşturmakta olup benzer tipoloji oluşturan Pamuk Pazarı, Mısır Çarşısı, Saraçhane ve Kavafklar'daki az sayıda olan yapılar ile desteklenmiştir. Çalışma doğal sınırına ise cumhuriyet sonrası dönem özelliklerini yansıtan apartman ve konut örnekleri ile eski çarşıdan koparak doku oluşturan Hürriyet Caddesi ile ulaşmıştır.

Çalışmayı oluşturan tüm bu doku tarihî olup yüzyıllardır ticaret faaliyetlerine devam etmiştir. Çalışmadaki esas amaç buradaki tipolojik farklılığı olan miras öğelerine farkındalık oluşturmak olsa da genel olarak bu tarihî dokuda faaliyet sürdürenlere dokunun korunması ve kullanılmasının bilincini kazandırmaktır. Bu bağlam çerçevesinde çalışma alanında yapılan gözlem inceleme, ölçüm, fotoğraflar ve arşiv projeleriyle beraber bu tarihî doku hakkında analiz ve incelemeler yapılarak sonuçlara varılmıştır.

Literatür Tarama

Tarihî yapılarda tipolojik farklılaşma konusu birçok nicel ve nitel parametre ile değerlendirilebilen geniş bir inceleme alanına sahip çok katmanlı bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Bu alanda yapılan tez çalışmalarının son yirmi beş yılı tarandığında

doktora ve yüksek lisans düzeyindeki çalışmaların orantılı olarak dağılım gösterdiği gözlemlenmektedir. Konularına göre ise bu tezlerin eğilimi konut bazlı araştırmalar da yoğunluk gösterse de ticaret yapıları, tarihî doku yapı elemanlarının tipolojisi hakkında da çalışıldığı görülmektedir.

1996 yılındaki “*Ticaret Mekânlarının Oluşum ve Gelişim İlkelerinin İncelenerek Tipolojik Açısından Sınıflandırılması*” doktora tezi ticaretin mimari yapılaşmaya etkilerini incelemektedir. Farklı dönemlerdeki ticaret hayatının yapılarıdaki tipolojik farklılaşmaları üzerinde durulmuştur. Dört ana bölümde ticaret-sosyal yaşam, ticaret ve yollar, ticaretin yapıldığı kentsel mekânlar son olarak da ticaret-kent ilişkisi ele alınmıştır (Özer, 1996).

1999 yılındaki “*Typological Transformation Turkish Architecture During The Process of Peripherilisation*” “*Çevreselleşme Sürecinde Türk Mimarisinin Tipolojik Dönüşümü*” olarak çevirebildiğimiz bir başka doktora çalışmasında ise Osmanlı Devleti’nin Batılaşma sürecinde yaşadığı dönüşümde mimari çevrenin nasıl etkilendiği 19. yüzyıl İzmir özelinde araştırma yapılmıştır (Çıkış, 1999).

2000’li yıllarda ise konut yoğunluğundaki tez çalışmaları gözlemlenmektedir. “*Bursa’da 1930-1950 Yıllarında İnşa Edilmiş Konutların Cephe Özelliklerinin Değerlendirilmesinde Tipolojik Bir Yöntem Denemesi*” 54 konutun parsel genişlikleri, cephe özellikleri, plan şemaları, fotoğraflarla bir mimari matris oluşturularak belirlenen bu konutların korunması için öneriler sunulmuştur (Kaprol, 2000).

2002 yılında Sedat Hakkı Eldem’in, “*‘Türk Evi’ Tipolojik Analizlerine Dayalı Tasarım Metodu*”, başlıklı yüksek lisans tezinde ise ‘Türk Evi’ plan tipolojilerinden yola çıkarak Eldem’in kendi tasarım modeli ve uyarlamalarının incelendiği bir çalışma olup tipolojinin tasarım metodu olup olamayacağı üzerinde durulmuştur (Özbil, 2002). Yine 2002 senesinde yapılan bir başka tez çalışması “*Antakya Kenti Tarihi Doku İçinde Tipolojik Analiz Çalışmaları*” yüksek lisans tezinde ise tarihî dokudaki konut tipolojilerinin analizi yapılmıştır (Arıman, 2002). 2005 yılında “*Divriği’de Geleneksel Konut Mimarisinin Tipolojik Gelişimi*” konut tipolojisi hakkında yapılan yüksek lisans

düzeyinde bir başka çalışmada Divriği'de geleneksel konut mimarisinin tipolojik gelişimi incelenmiş olup evler malzeme, yapım tekniği, kat adedi gibi unsurlara göre tasniflenerek iç mekâna yönelik analizler ile beraber özgünlükleri ortaya konulmuştur (Şenol, 2005). “*Kastamonu Tarihi Dokusunda Yer Alan Geleneksel Konut Yapılarının Cephe Mimarisi Üzerine Tipolojik Bir Araştırma*” yüksek lisans tezinde benzer şekilde Kastamonu tarihî dokusu içerisindeki evlerin sokak ilişkisi ve cephe karakterlerinden gidilerek koruma ve onarım çalışmaları için önerilerde bulunulmuştur (Kamarlı, 2008).

“*Kentsel Mekân Tasarımında Merdivenli Sokaklar Üzerine Tipolojik Bir Yaklaşım*” yüksek lisans tezinde ise İstanbul’daki merdivenli sokak tipolojileri üzerinde sokak, mekân , yaya ilişkileri hakkında kentsel ölçekte bir çalışma hazırlanmıştır (Şehla, 2010).

“*Burdur Kent Yapısının Kültürel ve Mekânsal Dinamikleri: Tarihsel Süreçte Konut Yapılarının Mekânsal Değişim ve Dönüşümlerinin Saptanmasına Yönelik Tipolojik Bir Araştırma*” doktora tez çalışmasında 13. yüzyıl dan 21. yüzyıla kadar mekân değişim ve dönüşümleri periyotlar halinde konutların kentsel ölçekte ve haritalar üzerinden çakıştırılarak tespit edilmiştir (Tolacı, 2015).

İncelenen tez çalışmalarının genel olarak konuyu ele alış biçimleri ve yapı türleri benzerlik göstermektedir. Makalelerde ise konu seçimlerinde ölçeğin daraldığı ve konu seçimindeki çeşitliliğin arttığı buna paralel olarak da daha spesifik çalışmaları görmek mümkündür. Çünkü tipolojik farklılığa sebep olan unsurlar da başlı başına birer araştırma konusu oluşturmaktadır.

Literatürde yer alan makale çalışmalarında tipoloji çalışmalarına dair sosyal tabakalaşmaya bağlı olan konuların mekânla ve yapıyla ilgili boyutları araştırılmıştır. Toplumsal yaşamdaki değişim ve gelişmeler kentsel yaşam alanlarında kullanılan konut ve ticaret yapılarında da tipolojik farklılık olarak ortaya çıktığı gözlenmektedir.. Bunun bir örneği olarak çalışılan makalede Osmaneli’nde konut içi ipek böcekçiliğinin sonradan terk edilen bir uğraş olmasının konut tipolojisine etkisi incelenmiştir. Böylelikle çalışma faaliyetlerine bağlı olarak konut tipolojisi değişmesi gözlenmiş

olupsosyal veekonomik faaliyetlerin yapı tipolojisine etkisinin örneği ortaya çıkarılmıştır (Pamir&Yücel, 2005). Bununla birlikte ülkemiz genelinde yaşanan değişim ve dönüşümlerin mimari tipolojilerine etkilerini yıllara göre gözlemleyebilmek mümkündür. Dönüşüm sürecinin tarihî kent merkezlerine etkilerinin Isparta örneğinde incelendiği çalışmada yine sosyo-ekonomiye bağlı değişiminin mekânsal yapılara etkisi araştırılmıştır (Çetin, 2011).

Tarihsel süreçte Osmanlı Devleti'nin Batılaşmaya bağlı değişimlerinin yine mimari elemanlar ve sosyal yaşantı üzerindeki etkilerinin İstanbul Pera'nın bir han mı yoksa otel mi olduğuna dair İstanbul'a gelen gezginlerden elde edilen veriler eşliğinde ele alınmıştır. O zamana kadar Pera bölgesindeki konaklama yapılarına ilişkin tahliller ile han ve otel karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir (Bayraktar, 2016). Bu konuların dışında tarihî bir bölgedeki yapıların renklerinin analizlerinin de yapıldığı ve bunlar üzerinden renk tipolojilerinin belirlendiği çalışmalarda kromatik analizlerle kategorize edebilmek mümkündür (Nguyen, 2020).

Tüm bu kavramsal strüktürde araştırma yapmış olduğumuz Kütahya kenti tarihî Pekmez Pazarı çarşısındaki numaralandığımız 20 yapı kendine özgün bir yer bulmaktadır. Buradaki yapıların bilinirliğinin artması, benzer yapıların bulunduğu coğrafyada tespiti ve aktarımı hem kültürel miras değerlerinin korunması hem de literatüre kazandırılması açısından önem teşkil etmektedir. Şu ana kadar yapılan çalışmalar konut alanındaki tipolojik karakter ve çözümlenmeye ilişkin olarak yoğunlaşmıştır. Ticaret yapılarına ilişkin ise genel dokunun çözümlenmesi yapılmıştır. Yaptığımız çalışma Kaprol'un doktora çalışması olan konut dokularındaki tipolojik farklılıkları olan örneklerin tespitinin, bir anlamda ticaret dokularındaki farklı örneklerin bulunmasıyla benzemekle beraber çalışma ölçeği sebebiyle de ilişkili olarak çözümlenme ve ele alış biçimiyle farklılık göstermektedir. Belirlenen bu 20 yapı cephesel özellikleri, kat adedi, pencere açıklıkları, söve tipolojileri, yapılan ticari faaliyetler ve sosyo-ekonomik yapı ile ilişki kurularak ve Tablo 3'te oluşturulan sıra numaralarına göre kendi içinde de gruplandırılarak kentsel tarihi doku içindeki yeri, değeri ve özellikleri tasnif edilmiştir.

1.Kütahya'nın Tarihi ve Ticaret Tarihi

Anadolu'nun bilinen en eski şehirlerinden biri olan Kütahya, Ege Bölgesinin İç Batı Anadolu bölümünde yer almakta olup Balıkesir, Bursa, Bilecik, Eskişehir, Afyon, Uşak ve Manisa ile komşudur. Kütahya şehri ve çevresinin nüfus yoğunluğunun büyük bir kısmı asıl Ege Bölümüne, yerleşim şekilleri bakımından daha çok Ege ve Marmara bölgelerine yaklaşıır. Bulunduğu bölgenin coğrafi şartları bakımından ise İç Anadolu bölgesi iklim şartları hâkimdir. Konum itibariyle buldukları bölgelerle benzer birçok fiziki ve beşeri özellikler gösteren Kütahya; Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgeleri arasında kalmış olup ayrı bir coğrafi ünite karakteri kazanmıştır (Dönmez, 1981-1982, 1).

Kütahya ili, sahip olduğu fiziki konumu sayesinde tarih boyunca stratejik bir öneme sahip olmuş ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Şehrin ismi, Kotiaieion'dan (Kotiaion, Cotyeium, Cotyeum, Cotyaium) gelir. Birçok şehrin kavşak noktasında yer alan şehirde ilk siyasi hâkimiyet Frigler tarafından kurulmuştur. Daha sonra Roma hâkimiyetinde Hristiyanlığın önemli merkezlerinden biri halini alan Kütahya'da, Roma ikiye ayrıldığında Bizans İmparatorluğu hüküm sürmüştür (Uzunçarşılıoğlu, 1932, 8).

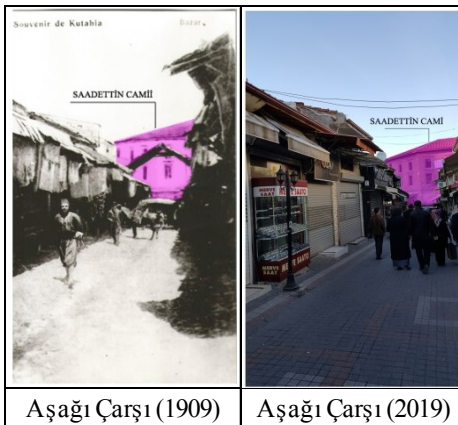
Tarih sahnesinde en eski uygarlıklardan günümüze kadar ticari faaliyetler medeniyetlerin alış-veriş ihtiyaçlarını giderme gibi birçok günlük faaliyetlerinde aktif rol oynarken ticari faaliyetler kervan yolları, yol güzergâhları ise ülkelerin kaderi belirleyen önemli unsurlar olma özelliğini günümüzde de korumaktadır.

1071 Malazgirt Zaferi'yle Selçuklular hâkimiyetine giren şehir, 17 sene Türk egemenliğinden sonra tekrar Bizans tarafından ele geçirilmiştir. Bizans'la yapılan savaşlarla yaklaşık yüz sene sonra Kütahya tekrar Türk hâkimiyetine girmiştir. Selçuklu Devleti'nin dağılmasıyla Türk beyliklerinden Germiyanogluları Beyliği Kütahya ve çevresine yerleşmiştir ve Süleyman Şah'ın kızı Devlet Hatun'un Sultan I. Murat'ın oğlu Yıldırım Bayezid ile evlenmesi münasebetiyle çeyiz olarak (Kütahya, Tavşanlı, Emet ve Simav) Osmanlı'ya verilmiştir (Yıldız, 1981-1982, 42).

Anadolu’da Selçuklulardan kalma şehirler sur dışında oluşturulmuştur. Sur dışında oluşan şehirler kervan kapısına kadar ulaşan ve buraya en kolay bağlantı kurulabilecek yol etrafında ticari faaliyetlerini sürdürmüşlerdir (Niğde, Antalya gibi) ya da kaleyi kervan yoluna bağlayan bir meydan etrafında ticaret ve zanaat ile ilgili faaliyetlerini sürdürmüşlerdir (Kütahya, Tokat gibi). Hayvan pazarı, saman pazarı, kavafçılar, mısır çarşısı, odun pazarı gibi isimlerle anılarak faaliyet gösteren çarşıların isimleri sayesinde, yapılan eylemler hakkında fikir sahibi olabiliyoruz. Ticari faaliyetler Anadolu’da çoklu kültürel bir yapıda olup Bizans-Osmanlı arasında 15. yüzyıldan sonra da devam etmiştir ve gayri müslim ve Müslümanlar arası ticari faaliyetler Tanzimat dönemine kadar dayanmaktadır (Aktüre, 1975, 122).

Osmanlı zamanında da ticari faaliyetleri ve ticari doku incelendiğinde İstanbul dışında mevcut ticaret ağı üzerine kurulmayan şehirlerde olduğu gibi Kütahya da kent Ulu Camii, bedesten, han gibi yapılar ile oluşan aks yine kale istikametine doğru gelişme göstermiştir. Osmanlı’da ticaret merkezinin kalbini oluşturan bedestenler sadece büyük şehirlerde var olup ticaretin gelişmişliğini göstermekte önemli bir yol göstericidirler. Bu açıdan İstanbul gibi bir şehirde üç tane bedesten varken Kütahya’da iki bedesten olması ticaret faaliyetlerinde Kütahya’nın ne kadar aktif olduğunun kanıtıdır (Cezar, 1985, 263).

Tablo 1: 1909 ve 2019 Tarihli Pekmez Pazarı Caddesi, Saadettin Cami Merkezli Görünüşü.

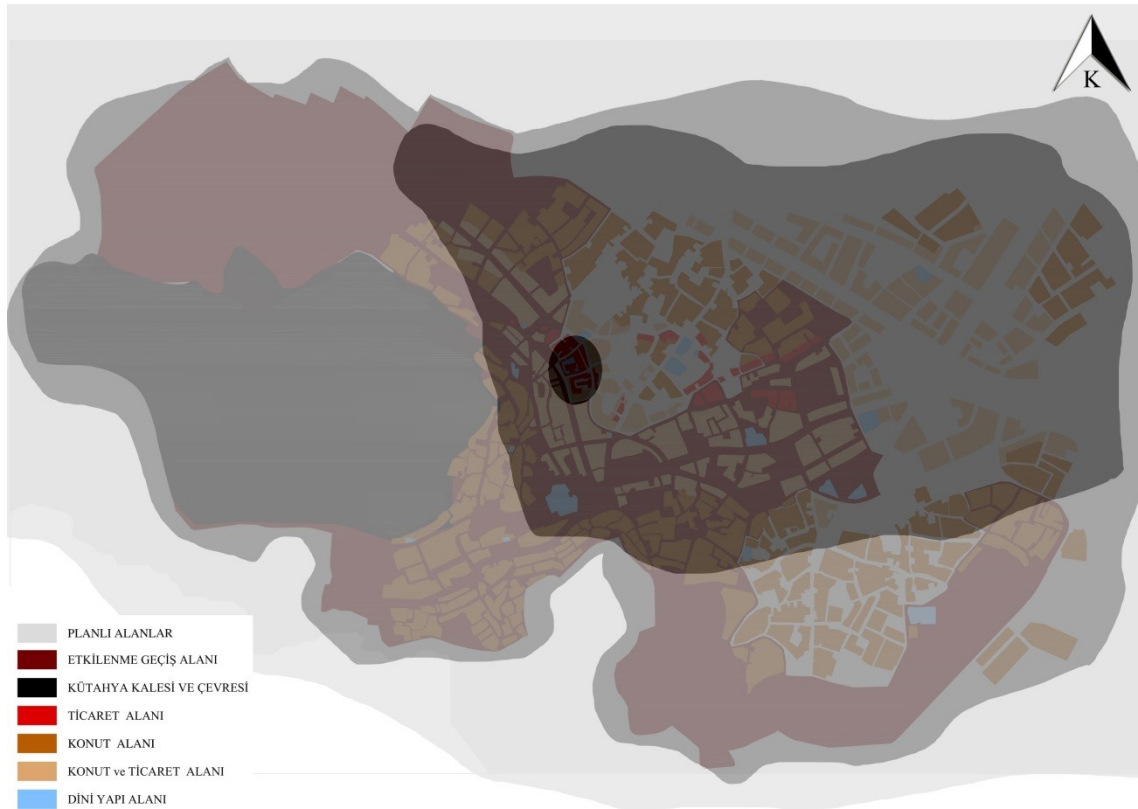

Kaynak: 1909 Ait Fotoğraflar URL 1. 2019 Ait Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşiv (Fotoğraflar A. Çapkulaç Tarafınca Yeniden Düzenlenmiştir).

Kütahya ilinde yer alan bedestenler Aşağı çarşı olarak bilinen Kütahya’nın en eski çarşısında yer almaktadır. Saadettin Camii ve Analcı Mescit’e kadar uzanan bu çarşı pek çok çarşının iç içe geçmesiyle oluşmuştur. Çarşı genel şeklini Timurtaş Paşa Camii etrafında şekillenerek almıştır. Caminin hemen yanında Küçük Bedesten yer almaktadır. Daha sonra 15. yüzyıl da Gedik Ahmet Paşa tarafından yaptırılan Büyük Bedesten ile birlikte çarşı hareketlilik

kazanmıştır. Ulu Camii'nin yapılmasıyla çarşı Ulu Camii civarına yaklaşıp da bedesten civarındaki çarşılar günümüzde hala değerini korumaktadır (Cezar, 1985, 265). Bunun dışında Kütahya'da çok sayıda çarşı, han ve pazar yeri bulunmaktadır. Evliya Çelebi'nin 17 tane olarak bahsettiği hanlardan günümüze bazılarının kalıntıları ulaşmıştır. Bunlardan Çukur Han (Pamuk Han) Pamuk pazarı mevkiinde olup sadece kapısına ait kalıntıları kalmıştır. Yine aynı mevkilerde olan Pirinç Han günümüzde de aktif olarak ticari faaliyetlerine devam etmektedir. Osmanlı geç dönem eserlerinden olan bir diğer han da Saadettin Camii civarındaki Biber Han'dır. Osmanlı geç dönem örneklerinden bir diğeri de Belediye Meydanı'nda karşılıklı bulunan Taksim Han ve Merkez Han'dır. Kapanhan ve Menzilhane ise bilgi sahibi olabildiğimiz diğer önemli hanlardandır (Altun, 1981-82, 434).

Şekil 2: Çalışma Alanı Merkez Alınarak 2020 Yılı Kent Planı Dağılımı (KKVKBKM Arşivinden Alınan Harita A. Çapkulaç Tarafınca Düzenlenmiştir).

Şekil 2 de bu tarihi çarşı merkez alınarak sırasıyla şehrin ticaret faaliyetlerdeki gelişimi, şehrin büyüme ve planlanma gelişiminin leke olarak ifade edilmektedir. Tüm bu tarihsel süreç çerçevesinde çarşı önemini korumakta olup şehrin yağ lekeli şeklinde kuzey batı- güney doğu ekseninde büyüdüğü gözlemlenmektedir. Kütahya tarihi ve Kütahya'nın ticaret tarihi göz önüne alındığında Pekmez Pazarı çarşısı tarih boyunca pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve ticari faaliyette canlılık gösterdiğini bulunduğu coğrafi konum ve günümüze kadar ulaşabilen mimari kültürel miras öğeleri ile anlaşılmaktadır. Tüm bunların yanında kale ile olan etkileşimi de göz önüne alındığında Pekmez Pazarı'nın Müslüman ve gayri müslim kesimlerinde faaliyetlerini sürdürdükleri yerde konumlanarak her iki dönem de stratejik bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Günümüzde de canlılığını korumakta olan cadde ticari gelişim gösteren dokuların arasında faaliyet göstermektedir.

2. Pekmez Pazarı Caddesi Üzerindeki Ticaret Yapılarında Tipolojik Farklılaşma

Pekmez Pazarı Caddesi, Güneydoğu tarafında Pekmezpazarı (Analıcı, Analıcı, Hacı Ahmet) Mescidinden (1369, Germinyanlı) başlayan ve kuzey tarafında Saadettin Camii'ne (XIII. yüzyılın ilk yarısı) kadar uzanan yaklaşık 230 metre uzunluğunda, günümüzde de çarşı olarak kullanılan trafiğe kapalı bir alanı kapsamaktadır. Ticaret faaliyetlerine devam eden dükkânlar çoğunlukla kuyumculuk, kıyafet ve çeyiz malzemeleri üzerine faaliyetlerini sürdürmektedir. Caddenin iki tarafı da iki veya üç katlı binalardan oluşmaktadır. Boş veya metruk durumda bina bulunmamaktadır. Kat adedi birden fazla olan iş yerleri içeriden merdivenli olup üst katlara ulaşım buradan sağlanmaktadır. Binalar çoğunlukla tek fonksiyonlu olarak kullanılmaktadır. Caddenin batı tarafında 46 bina bulunmaktadır ve bu binaların 6'sı tescillidir. Doğu tarafında 35 bina bulunmaktadır ve bu binaların ise 10'u tescillidir. (Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunun 17.07.1987 kararı ile tescil edilmiştir.)

Tablo 2: Pekmez Pazarı Caddesi Toplu Tipolojik Farklılaşmayı Gözlemlediğimiz Yapı Grupları.

	
	<p>Pekmez Pazarı Caddesi (1909)</p>
	
<p>Pekmez Pazarı Caddesi (1998)</p>	
	
<p>Pekmez Pazarı Caddesi (2019)</p>	

Kaynak: 1909 Ait Fotoğraf URL 2. 1998'e Ait Fotoğraf KKVKBKM Arşivi. 2019'a Ait Fotoğraf A. Çapkulaç Arşivi. 2019 Tarihli Vaziyet Planı URL 3 (Fotoğraflar A. Çapkulaç Tarafınca Yeniden Düzenlenmiştir).

Tablo 2'de gösterilen yapı grubu Pekmez Pazarı Caddesi'nin doğu tarafında bulunan Balıklı Mahallesi, 92 adada bulunan diğer yapılardan yapım tipolojisi olarak ayrılan ve toplu halde tescillenen kâgir ticaret yapılarının, 22.02.1989 tarihli Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nce hazırlanmış rapor tutanaklarında Rumlardan kalma olduğuna dair beyan bulunmaktadır. Ayrıca bölgedeki kullanıcıların sözlü ifadelerine göre de Rumlardan kalma olduğuna ilişkin bilgi almaktayız.

Kütahya'da Müslüman ve gayrimüslim azınlıkların birlikte ticari faaliyet gösterdiklerine ilişkin bilgiler dönemin temettuat defterlerinde açık bir şekilde gösterilmektedir. Günümüzde Balıklı Mahallesi'nde yer alan bu yapıların tapudan alınan bilgiler neticesinde eskiden Hacı Ahmed Mahallesi'nde yer aldığı görülmektedir. Hacı

Ahmed Mahallesi temettuat defterlerinde ise azınlıkları oluşturan gayrimüslim kesim, bu bölgelerde zanaatla uğraşıp kuyumculuk, terzilik, boyacılık gibi faaliyetler göstermişlerdir. Müslüman kesimin ise ayakkabıcılık, demircilik, hayvancılık gibi faaliyetlerde bulunduğu belirtilmektedir (Aydın, 2001, 150-192).

Günümüzde, çarşıda benzer ticaret faaliyetlerinin bu dükkânlarda devam ettiği görülmektedir. 1909 yılına ait fotoğraflardan da anlaşılacağı gibi bölge tarihsel süreç çerçevesinde ticari faaliyetlerin merkezinde yer almaktadır. Tablo 2’de gösterilmekte olan toplu halde tescilli ve tipolojik olarak farklılaşmış bu yapı gruplarının hemen bitişiğinde Çukur Han kalıntısı, karşısında tarihî Pirinç Han, arkasında ise eskiden tarihî Şevelli Han bulunan yerde yeniden inşa edilmiş Şevelli İş Merkezi bulunmakta olup tarihî doku günümüzde de ticari canlılığını korumaktadır.

2.1. Künye ve Envanter Bilgileri

Tarihsel gelişim göz önünde bulundurulduğunda birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış bir çarşı özelliği gösteren iç içe geçmiş çarşılar bütünüün içinde yer alan yapı grubudur. Yapı alanında, 13.07.1984 tarihli toplu envanter numarası ile tescillenmiş bu ticaret yapılarına benzer özellikler gösteren başka yapılar da mevcuttur. Çalışma alanımızın temelini, toplu halde tipolojik farklılaşmayı gözlemlediğimiz ticaret yapılarının bulunduğu ada oluştursa da Kavaflar, Mısır Çarşısı, Pamuk Pazarı’nda da benzer tipolojik özelliğe sahip yapıları görmek mümkün olup toplamda 20 tane cephe özellikleri okunabilen yapı günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Şekil 3: Çalışma Alanındaki Tescilli Yapıların Dağılımı (KKVKBKM Arşivinden Alınan Harita A. Çapkulaç Tarafınca Düzenlenmiştir).

Şekil 3'deki haritada anıtsal tescilli yapılar Saadetin Camii, Büyük Bedesten, Küçük Bedesten, Takvacılar Camii ve Pirinç Han kahverengi renkle gösterilmiştir. Bunun dışında çalışma alanımız içerisindeki çoğu yapı önceden tescillenmiş ya da tescil yapılması düşünülen olarak belirlenmiştir. Bu yapılara, ilaveten önerdiğimiz Mısır Çarşısı'ndaki 53 parseldeki 12 no.lu yapıda benzer tipolojik özellik göstermektedir. Çalışma alanımız, batıda Hürriyet Caddesi batısında sivil mimarlık öğelerinin başlamasıyla doğal sınırlarına ulaşmıştır.

Şekil 4: Çalışma Yaptığımız Ticaret Yapılarının Dağılımı (KKVKBKM Arşivinden Alınan Harita A. Çapkulaç Tarafınca Düzenlenmiştir).

Çalışma yaptığımız yapıların dağılımı Şekil 4’te gösterilmiştir. Çalışmada bundan sonra Tablo 3’teki bizim oluşturduğumuz sıra numaralarına göre analizler yapılacaktır.

Tablo 3: Yapı Künnyeleri Tablosu(Ek1:Tablonun tanıtım kataloğu sadeleştirilmiş olarak makale sonuna eklenmiştir.)

SIRA NO	MAHALLE	TESCİL TARİHİ	ENVANTER NO	PAFTA	ADA	PARSEL	KAPI NUMARASI
1	BALIKLI	13.07.1984 (TKTVYK) 13.07.1991 (BKTVKK)	437	17	92	79	126
2	BALIKLI	13.07.1984 (TKTVYK) 13.07.1991 (BKTVKK)	437	17	92	80	128
3	BALIKLI	13.07.1984 (TKTVYK) 13.07.1991 (BKTVKK)	437	17	92	81	130
4	BALIKLI	13.07.1984 (TKTVYK) 13.07.1991 (BKTVKK)	437	17	92	82	132
5	BALIKLI	13.07.1984 (TKTVYK) 13.07.1991 (BKTVKK)	437	17	92	83	134A, 134, 134B
6	BALIKLI	13.07.1984 (TKTVYK) 13.07.1991 (BKTVKK)	437	17	92	84	136
7	BALIKLI	09.05.1992	438	17	92	85	138
8	BALIKLI	09.05.1992	438	17	92	86	138A
9	BALIKLI	KTVKBK'nın aldığı karar ile 11.06.2010	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	17	93	19	17
10	BALIKLI	KTVKBK'nın aldığı karar ile 11.06.2010	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	17	93	26	5
11	PAŞAM SULTAN	17.07.1987 (TKTVYK)	36	29	136	21	1
12	PAŞAM SULTAN	YOK	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	29	135	53	5
13	PAŞAM SULTAN	28.03.2019	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	31	137	2	32
14	PAŞAM SULTAN	23.10.2009	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	31	137	20	60A
15	PAŞAM SULTAN	28.03.2019	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	29	135	24	5
16	PAŞAM SULTAN	28.03.2019	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	29	135	13	43
17	PAŞAM SULTAN	29.11.2007	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	29	136	2	1
18	MARUF	29.11.2007	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	54	293	40	4
19	MARUF	29.11.2007	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	54	293	41	6
20	MARUF	29.11.2007	1987 sonrası envanter no verilmiyor.	54	293	42	8

Kaynak: KKVKBKM Arşivinden Alınan Bilgiler A. Çapkulaç Tarafınca Düzenlenmiştir.

Bu Çalışmada Karşılaştığımız Güçlükler

Kütahya gibi her dönem ticaretinin önemli merkezlerinden biri olan bu şehirde, çalışma içine girdikçe giriftleşen, çalışma sahası oldukça geniş bir konuda kişisel imkânlar dâhilinde yapılmıştır. Günümüzde de ticari canlılığını koruyan bir merkez olma özelliği sebebiyle yoğun bir sirkülasyon aksı barındıran bölgede dükkânların içlerine girilmesi, bazı dükkânlarla iletişim kurulması oldukça güç olmuştur. Cephelerde tarafımızca yapılan ölçümlerde tezgâh, raf gibi malzemeler sebebiyle sıkıntılar yaşanmıştır. Daha önce yapılan çalışmalar, bölgenin kadastro ve imar planları ile alınan ölçüler karşılaştırılarak sağlamaları yapılmıştır. Yine kat yüksekliği, bina cephe boyu ölçümlerinde de tente, sundurma gibi öğelerin varlığı ölçümde sıkıntılar yaşatsa da elde edilen verilerin doğruluğu hali hazırdaki arşiv projeleriyle mukayese edilebilmiş ve sağlaması yapılmıştır. Mevcut ticaret bölgesindeki iş yerlerinin çoğunun kuyumcu olarak kullanılması, iş yerlerinin metre kare olarak küçük olması, çalışma yapılırken ticaret akışının kesilmesi, güvenlik gibi problemler de karşılaşılan diğer güçlükler arasındadır. Bütün bu engel ve zorluklar eşliğinde yapılan çalışma, bugün artık benzer mimari özelliklerini gözlemlenemeyen ticari bir bölgedeki tipolojik bir farklılığı kavramak açısından giriş veya başlangıç araştırması olarak görülebilmektedir.

2.2. Rölöve-Restorasyon-Tadilat Durumu

1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 13, 14 no.lu yapıların herhangi bir projelendirmesi mevcut değildir. 5 no.lu yapı 29.09.1998 tarihli projesine uygun tadilat geçirmiştir. 9 no.lu yapı 16.10.2000 tarihli arşiv projesine uygun tadilat projesi mevcut olup tadilat geçirmiştir. 11 no.lu yapı 27.11.2008 tarihinde cephe iyileştirme geçirmiştir. 12 no.lu dükkân Mısır Çarşısı'nda olup 13.07.1991 tarihli Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararı ile koruma alanı içinde bırakılıp, '*Gerekli dokümanların getirilmesi halinde tescillenecektir.*' şeklinde karar verilmiştir. 15, 16, 17, 18, 19, 20 no.lu yapıların bulunduğu Saraçhane Sokak ve Kavaflar Sokak'ta 2015 yılında cephe iyileştirme projesi yapılmış olup bu aradaki alınan kararlar doğrultusunda sokak üstlerini kapama sistemi geliştirilmiştir. Cephelerde uygulanabilecek sistemler standartlaştırılmıştır. Bu

doğrultuda tüm çatılar yakın saçak kotlarında eşleştirilerek %33 eğimde, alaturka kiremit kaplanması, oluk sistemlerinin bakır yağmur oluğu ve yağmur iniş borusu yapılması, tabela sistemlerinde ise ahşap tabela üzerine paslanmaz çelik harf, ahşap doğrama vitrin ve ahşap doğrama lambri kepenk sistemi son olarak da tüm dükkânların dış cephede sıvada fuga yapılarak krem renkli boya ile boyanması gibi uygulamalar ile diğer yapı gruplarının standartlaştırılmasına yönelik kararlar alınmıştır.

2.3. Boyutsal Değerlendirme ve Mekân Kullanımları

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan alınan parsel sorgu, belediyeden alınan kadastro ve imar planlarından edinilen bilgiler ile yerinde yaptığımız ölçümlerin sağlanmasını yaparak tapu alanları ve cephe uzunluklarına ilişkin bilgilere ulaşılmıştır.

Dükkân alanları metrekare bazlı düşünülünce ortalama 25 m² olup en küçük iş yeri 9.67 m² ile 20 no.lu iş yeridir. En büyük iş yeri ise 74.06 m² ile 5 no.lu iş yeridir.

1, 2, 3, 4 no.lu yapılar iki katlı olup 6.90 m saçak seviyesine sahiptir. Zemin kat yüksekliği 4 m olup 1.kat yüksekliği 2.90 m'dir. Yapıların zemin katları genel itibariyle diğer katlardan daha yüksektir ve asıl ticari olarak kullanılan kısımları burasıdır.

Tablo 4: 1, 2, 3, 4 No.lu Yapıların Cephe Fotoğrafları ve Ölçümleri

SIRA NO	ÖN CEPHE	BİNA ÖN CEPHE UZUNLUĞU	BİNA ARKA CEPHE UZUNLUĞU	BİNA DERİNLİĞİ	BİNA YÜKSEKLİĞİ	KAT YÜKSEKLİKLERİ	MERDİVEN ÇEŞİDİ	ARKA CEPHE
1		3.71 m	5.19 m	6.56 m 5.35 m	6.90 m	Zemin kat:4.00 m 1.kat :2.90 m	Merdiven iptal edilmiş.	
2		4.73 m	4.62 m	6.56 m 7.90 m	6.90 m	Zemin kat:4.00 m 1.kat :2.90 m	Tek kollu yarı döner merdiven.	
3		5.00 m	4.60 m	4.97 m 5.70 m	6.90 m	Zemin kat:4.00 m 1.kat :2.90 m	Merdiven iptal edilmiş.	
4		2.80 m	3.58 m	5.70 m 5.97 m	6.90 m	Zemin kat:4.00 m 1.kat :2.90 m	Merdiven iptal edilmiş.	

Kaynak: 2019 Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi. (Yerinde Gözlem ve Ölçüm Yapılmış Olup Kadastral ve İmar Planları İle Sağlaması Yapılmıştır.)

Tablo 4'te gösterilen yapıların dışarıda bodrum izine rastlanmamıştır. Bu yapılardan sadece 2 ve 4 no.lu yapının üst katla bağlantısı, çıkış kapağı ve yarı döner merdivenle sağlanmış olup diğer yapılar üst katla bağlantılarını iptal etmişlerdir. 2 no.lu yapı iç kıyafet üzerine ticari faaliyette bulunmakta olup diğer üç yapı kuyumcudur.

Çalışma yaptığımız Tablo 5'te gösterilen 5 no.lu yapı ise tadilattan geçirilerek 6 tane bağımsız bölümü olan orta akstan arka bahçeye geçilebilen bir hana çevrilmiştir. Yapı grupları içerisinde en büyük m²'ye sahip yapı olup toplam 74.06 m² alana sahiptir. Yapının dışarıdan bodrum izi olmamasına rağmen Kütahya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü arşivinde incelenen projelerden edindiğimiz bilgilere göre bodrum katları bulunmaktadır. 6 bağımsız bölüme sahip olan bu yapıda şuan faaliyet gösteren iş yeri sakinleri ile yeterli iletişim kurulamamıştır. İş yerleri 3 kuyumcu, 1 depo, 1 çaycı ve 1 adet büfe olarak faaliyet göstermektedir. Büfe, çay ocağı ve kuyumcu

olarak kullanılan iş yerlerinin bodrum katla, depo ve kuyumcu olarak kullanılan iki iş yerinin de asma katla bağlantısı olduğu arşiv projelerinden anlaşılmaktadır.

Tablo 5: 5 No.lu Yapıların Cephe Fotoğrafları.

ÖN CEPHE	ARKA CEPHE
	
TADİLAT ÖNCESİ 1992 TARİHLİ FOTOĞRAFLAR.	
	
TADİLAT SONRASI 2019 TARİHLİ FOTOĞRAFLAR.	

Kaynak: 1992 Tarihli Fotoğraf KKVKBKM Arşivi, 2019 Tarihli Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi.

Tablo 5'teki 5 no.lu bina cephesi 7.56 m, arka cephesi 7.85 m, 10.13 m ve 8.69 m bina derinliklerine sahiptir. Saçak seviyesi 7.85 m olup kat yükseklikleri zemin katta 3.45 m, asma katta 4.40 m'dir. Tablo 6'daki 7 ve 8 no.lu iş yerleri yan yana bulunmakta olup 138, 138 A kapı numaraları verilmesi sebebiyle ve arka cephe farklılaşmalarıyla ifraz işlemi geçirildiği düşünülmektedir. Bu iş yerleri ön cephede tek katlı gözükmekte olup arka cephede 7 no.lu iş yeri le bağlantılı 2 katlı yapı bulunmaktadır. İki iş yeri de bodrum katının bulunmadığını söylemekte olup dışarıda

bodrum izine rastlanmamıştır. İş yerleri sırasıyla hac malzemeleri ve kuyumcu olarak faaliyet göstermektedir.

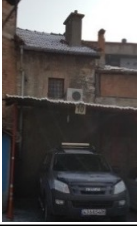

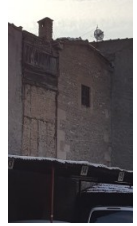
Tablo 6: 7 ve 8 No.lu Yapıların Cephe Fotoğrafları ve Ölçümleri.

SIRA NO	ÖN CEPHE (2019)	BİNA ÖN CEPHE UZUNLUĞU	BİNA ARKA CEPHE UZUNLUĞU	BİNA DERİNLİĞİ	ARKA CEPHE (2019)
7		4.84 m	6.22 m	10.79 m 11.70 m	
8		2.65 m	2.61 m	7.20 m 8.15 m	

Kaynak: 2019 Tarihli Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi.

Tablo 7'deki 9 ve 10 no.lu binalar Pamuk Pazarı Sokakta olup bodrumu mevcut olup zemin üstü 1 katlıdır. 9 no.lu yapının bina yüksekliği 5.40 m'dir. Zemin katın kat yüksekliği 3.12 m, 1. katunki ise 2.28 m'dir ve yarı döner merdivenle üst kata ulaşılmaktadır. Mahzen şeklinde bodrum katı mevcut olup kullanılmamakla beraber dükkân günümüzde kuyumcu olarak kullanılmaktadır. 10 no.lu dükkânın saçak seviyesi 6.60 m olup yapı mahzen şeklinde bodrum kat ve zemin üzerin 1 kattan oluşmaktadır. Zemin ve 1. kat yüksekliği 3.30 m'dir. Tüm katları kullanılabilir durumda olup çıkış kapağı ve gemici merdiveni ile katlara ulaşılmaktadır. Günümüz de hediyelik eşya dükkânı olarak faaliyet göstermektedir.

Tablo 7: 9 ve 10 No.lu Yapıların Cephe Fotoğrafları ve Ölçümleri.

SIRA NO	ÖN CEPHE (2019)	ÖN CEPHE (2000-2010)	BİNA ÖN CEPHE UZUNLUĞU	BİNA ARKA CEPHE UZUNLUĞU	BİNA DERİNLİĞİ	ARKA CEPHE (2019)
9			3.63 m	2.44 m	7.59 m 7.68 m	
10			3.38 m	3.82 m	9.40 m 8.81 m	

Kaynak: Eski Tarihli Fotoğraflar KKVKBKM Arşiv, 2019 Tarihli Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi.

Tablo 8 de gösterilen 12 no.lu ve 13 no.lu Mısır Çarşısı, 16, 17, 18, 19, 20 no.lu Kavaflar Çarşısı'ndaki dükkânlar zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Hiçbir dükkânın dışarıdan bodrum izi bulunmamasına rağmen 16 ve 17 no.lu dükkânların içeriden mahzen şeklinde bodrum katı bulunmaktadır. İçeriden iniş kapağı ve gemici merdivenle aşağıya inilmektedir. Üst katla bağlantı da aynı şekilde çıkış kapağı ve gemici merdiveni ile sağlanmaktadır. Bu iş yerleri ayakkabıcı olarak kullanılmakta olup bodrum ve 1. katları depo vazifesindedir. 12, 18, 19 no.lu iş yerlerinin ise bodrum bağlantıları olmayıp üst katla bağlantıları vardır. Kuyumcu olarak kullanılan 12 ve 18 no.lu iş yerleri ile ayakkabıcı olan 19 no.lu iş yerinin üst katla bağlantısı çıkış kapağı ve gemici merdiven ile sağlanmakta olup kıyafet satan 13 no.lu ve telefoncu olarak kullanılan 20 no.lu iş yerinin hiçbir katla bağlantısı bulunmaktadır.

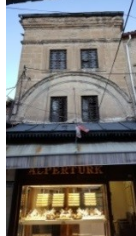

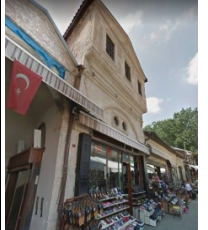
Tablo 8: 12, 13, 15, 17, 18, 19 ve 20 No.lu Yapıların Cephe Fotoğrafları ve Ölçümleri.

SIRA NO	ÖN CEPHE (2019)	BİNA ÖN CEPHE UZUNLUĞU	BİNA ARKA CEPHE UZUNLUĞU	BİNA DERİNLİĞİ	BİNA YÜKSEKLİĞİ	KAT YÜKSEKLİKLERİ	ARKA CEPHE (2019)
12		3.26 m	3.28 m	7.32 m 7.10 m	7.20 m	Zemin kat:3.60 m 1.kat:3.60 m	
13		3.64 m	3.18 m	5.23 m 5.39 m	7.96 m	Zemin kat: 3.29 m 1. kat: 4.67 m	
15		3.75 m	2.81 m	6.54 m 4.65 m	6.45 m	Zemin kat:3.75 m 1.kat:2.60 m Bodrum kat: 2.60 m	Bitişik Nizam
17		5.12 m	5.04 m	3.48 m 4.21 m	6.26 m	Zemin kat:3.26 m 1.kat:3.00 m Bodrum kat:2.60 m	Bitişik Nizam
18		2.36 m	2.26 m	4.9 m 5.03 m	Zemin kat saçak hizası: 2.78 m 1.kat saçak hizası:5.40 m	zemin kat: 2.78 m 1.kat:3.47 m	Bitişik Nizam
19		4.26 m	3.73 m	5.7 m 5.64 m	6.54 m	Zemin kat:3.96 m 1.kat:2.58 m	Bitişik Nizam
20		2.42 m	2.35 m	4.36 m 4.53 m	6.17 m	Zemin kat:3.39 m 1.kat:2.78 m	Bitişik Nizam

Kaynak: 2019 Tarihli 12, 13 No.lu Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi, 2018 Tarihli 15, 17, 18, 19, 20 No.lu Fotoğraflar URL 4.

Tablo 9'daki 6 no.lu kuyumcu, 11 no.lu büfe, 14 no.lu depo olarak kullanılan iş yeri ile Tablo 8'deki 15 no.lu ayakkabıcı diğer iş yerlerinden farklı olarak 3 katlıdır. Dışarıdan bakıldığında hiçbirinde bodrum izine rastlanmamasına rağmen 15 no.lu ayakkabıcı da mahzen şeklinde bodrum bulunmaktadır. 14 no.lu deponun kurul arşiv projeleri incelendiğinde ise 28.01.2012 tarihinde yıkılarak yeniden yapılması mal sahiplerince talep edilmiş ve bu talep geri çevrilmiştir. O tarihli kurul dosyalarındaki fotoğraflar ve rapor incelendiğinde ise yapının bodrum, zemin, 1. kat ve 2. kattan oluştuğu görülmektedir. 14 no.lu binanın arka cephesi ise özgünlüğünü koruyan kısmı olup Pirinç Han iç avlusuna bakmaktadır. 6 no.lu büfe ve 11 no.lu büfenin de dışarıdan bodrum izine rastlanmamakla beraber iş yeri sakinleri de bodrum katının bulunmadığını beyan etmektedirler. Bina kat yükseklikleri ise zemin katlarda daha fazla olup ara katlar ve bodrum katta daha düşüktür. Bina saçak seviyeleri ise 9.00 m'yi geçmemektedir.

Tablo 9: 6, 11, 14 ve 16 No.lu Yapıların Cephe Fotoğrafları ve Ölçüleri.

SIRA NO	ÖN CEPHE (2019)	BİNA ÖN CEPHE UZUNLUĞU	BİNA ARKA CEPHE UZUNLUĞU	BİNA DERİNLİĞİ	ARKA CEPHE (2019)
6		4.83 m	10.79 m 6.23 m	11.73 m	
11		4.55 m	4.66 m	3.26 m 3.95 m	
14		5.81 m	5.92 m	6.04 m 5.38 m	
16		5.44 m	5.44 m	2.81 m 2.81 m	Bitişik Nizam

Kaynak: (2019 Tarihli 6, 11 ve 14 No.lu Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi, 2018 Tarihli 16 ve 11 No.lu Arka Cephe Fotoğrafı URL 5.

2.4. Yapı İşlevlerine İlişkin Bilgiler

Toplamda 25 bağımsız bölüme sahip iş yerlerinin 11 tanesi kuyumcu, 2 tanesi giyim, 2 tanesi hediyelik eşya, 2 tanesi büfe, 2 tanesi depo, 1 tanesi çay ocağı, 1 tanesi telefoncu ve 4 tanesi de ayakkabıcı olarak faaliyet göstermektedir. İş yerlerinin çoğu sahip oldukları m² tamamını efektif olarak kullanmamaktadır. Çoğu iş yerinin dışarıdan bodrum izine rastlanmamaktadır buna rağmen bazı iş yerlerinin içinde iniş kapağı ile

inilen mahzen şeklinde bodruma rastlanmaktadır. İş yeri sakinleri ile yapılan görüşmelerde bir kısmı bu tarz bodruma sahip olup depo olarak kullandıkları, bir kısmı bodrumu iptal ettiklerini bir kısmı da hiç bodrumlarının olmadığını söylemiştir. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 11,12, 13 no.lu yapıların bodruma sahip olmadıkları; 10, 18, 19, 20 no.lu yapıların bodrum katlarının önceden mevcut olup iptal edildiği; 9, 15, 16, 17 no.lu yapıların bodrumlarının kullanılmakta olduğu; 5 no.lu hana ait kurul arşiv projelerinde ise yapının bodrum katı bulunduğu görülmektedir. Buldukları işyerlerini en verimli kullanan iş yerleri ise Kavaflar Çarşısı'nda bulunan 15, 16, 17 no.lu ayakkabıcı olarak faaliyet gösteren iş yerleridir. Bu iş yerleri mevcuttaki bütün katlarla bağlantılı olarak iş yeri faaliyetlerini sürdürmektedir.

2.5. Yapıların Cephe Elemanlarının İncelenebilen Stiller ile Bağlantılı Özellikleri

Yapıların tamamı kâgir, yola sıfır, bitişik nizam ve yığmadır. Bu kâgir binaların bir kısmında ön cephede kesme taş bir kısmında ise ön cephede ateş tuğlası kullanılmıştır. Bitişik nizam olan bu yapıların gözlenebilen yan ve arka cephelerinde ise moloz taş ve ateş tuğlası bir arada kullanılmıştır. Duvarların birleşim yerlerinde ise kesme taş kullanılmıştır. 2 no.lu yapının ön cephesi ateş tuğlasıdır. 17 no.lu yapının ise zemin katı kesme taş, 1. katı ise tuğla üzeri boyadır. Bu iki yapı harici ön cephe yapı malzemesi kesme taştır.

Cephelerdeki söve izleri yapıların içleri hakkında da fikir sahibi olunmasına yardımcı olmaktadır. Dışarıda kemer şeklinde izlenen söve, yapının içinde tonoz bir örtünün olduğunu da göstermektedir.

2.5.1. Pencere Tipolojisi

Pencere tipolojisi, yapıların tamamında ön cephe ve arka cephe olarak incelenmekte olup 5 ve 14 no.lu yapıların ön cepheleri haricindeki tüm yapılardan ince bir işçiliği olan demir şebeke bulunmaktadır. Pencerelerin tipolojisi de bu şebekelerden görülebilen veya erişim durumuna göre belirlenmiştir. Cephelerin genişliklerine göre pencere sayısı şekillenmiştir. İki'den fazla kat adedine sahip ya da ön ve arka cephesi

hariç cepheleri gözlenebilen yapılarda farklı ebat ve boyutlarda pencereler görmek mümkündür. Bununla beraber incelenebilen pencerelerin çoğu tek kanat açılır olup bu pencerelerden bir kısmı 1/3 açılabilir tek kanatlıdır. Ahşap doğrama pencerelerin ise yine demir şebekeden incelebilen kısımlarının bazıları bütün cam iken bazıları ahşap doğrama ile karolojlandırılmıştır.

Tablo 10: 2 ve 17 No.lu Yapıların Cephe Fotoğrafları ve Pencere Tipolojileri.

SIRA NO	ÖN CEPHESİ ATEŞ TUĞLASI	PENCERE ADEDİ	PENCERE TİPİ
2		Zemin Kat: Ahşap Doğrama Vitrin 1. Kat: 2 Adet Ahşap Doğrama Pencere	Demir Şebekeli, Kemerli Kesme Taş Söve ve Kemerli Pencere
17		Zemin Kat: Ahşap Doğrama Vitrin 1. Kat: 3 Adet Ahşap Doğrama Pencere	Demir Şebekeli, Kemerli Kesme Taş Söve ve Kemerli Pencere

Kaynak: 2019 Tarihli 2 No.lu Fotoğraf A. Çapkulaç Arşivi, 2018 Tarihli 17 No.lu Fotoğraf URL 6.

Tablo 10'da gösterilen 2 ve 17 no.lu yapı hariç diğer tüm yapıların pencereleri dikdörtgen, ahşap doğrama ve tek kanat açıktır. 14 no.lu yapı ise özgünlüğü ön cephede koruyamamış

olmakla beraber 1/3 ortadan açılır çift kanat ve 8 bölmeli ahşap doğramadır (bkz. Tablo 9). Tablo 11'de gösterilen 16 no.lu yapının 1. katında 2 adet sabit cam, ahşap doğrama, demir şebekeli lomboz pencere mevcuttur.

16 No.lu Yapı
Lomboz
Pencere
İç Mekandan
Görünüşü Altt.

Tablo 11: 16 No.lu Yapının Cephe ve Pencere Detay Fotoğrafı.

Kaynak: 2019 Tarihli Detay Fotoğrafı A. Çapkulaç Arşivi, 2018 Tarihli Cephe Fotoğrafı URL 7.

Tablo 6'da gösterilen 7, 8 ve Tablo 8'de gösterilen 18 no.lu yapılar zemin kat, ön cepheden tek girişli ve tek bağımsız bölümlü olup 7 ve 18 no.lu yapılar arkadan 2 katlı yapılarla bağlantılıdır. Bu yüzden zemin katta tek kat iş yeri vitrinidir. 18 no.lu yapının buna ilave olarak ön cephesinde geride kalan

kısımının 1. katının da demir şebekeli küçük bir penceresi mevcuttur. Tablo 12'deki Pamuk Pazarı Sokak'ta bulunan 9 no.lu yapı ise çalışma grubumuz arasında tek olup zemin kat vitrini bütüncül bir cephe karakteri oluşturarak 1. katta düz kemer şeklinde pencere vazifesi görmektedir.

Tablo 12.: 9 No.lu Yapı Pencere Tipi.

9 NO.LU YAPI	
	
Ön Cepheden Pencere Tipolojisi	İç Mekandan Pencere Tipolojisi

Kaynak: 2019 Tarihli Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi.

Tablo 13: Arka Cephe Pencere Tipolojisi.

PENCERE TİPOLOJİSİ (ARKA CEPHE)			
SIRA NO	BULUNDUĞU KAT	PENCERE SAYISI	
3	1. Kat	2	PENCERE TİPOLOJİSİ
4	1. Kat	1	
5	Zemin Kat	(1 adet kapı)+2	
5	1. Kat	3	
6	Zemin Kat	1	
7	Zemin Kat	2	
7	1. Kat	2	
9	1. Kat	1	
10	1. Kat	1	
14	1. Kat	1	
TOPLAM:		16+1 (KAPI)	

Kaynak: 2019 Tarihli Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi.

Tablo 4'teki 1 ve 2 no.lu yapıların arka cepheleri sıva kaplı sağır duvardır. Arka cephedeki bütün pencerelerde demir şebeke mevcut olup tek kanat açıklıklı, ahşap doğrama penceredir. Tablo 13'teki yapıların haricinde Tablo 8'de gösterilen 13 no.lu yapının yan cephesinde küçük, kareye yakın, tek kanat ahşap demir şebekeli pencere

vardır. Tablo 14’te gösterilen 11 no.lu yapı da köşe başı parselde olduğu için, 1. katında 1 adet, 2. katında ise gözüken 3 cephesinde de birer adet olmak üzere toplam 3 penceresi de dikdörtgen ahşap doğrama, tek kanat ve demir şebekelidir.

Tablo 14: 11 No.lu Yapı Cepheler.

11 NO.LU YAPI	
	
Ön Cephe	Arka Cephe
	
Sağ Yan Cephe	Sol Yan Cephe

Kaynak: 2019 Tarihli Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi, 2020 Tarihli Sol Yan Cephe Fotoğrafı URL 8.

2.5.2. Söve Tipolojisi

Sövelerin tipolojileri de pencerelerde olduğu gibi ön ve arka cephe olmak üzere iki cephe arasında farklılık göstermektedir. Söveler düz atkı oluşturacak şekilde ön cephedeki taşın kurgusuyla dikdörtgen ya da kemer şeklinde kurgulanmıştır. Söve kemer yapısı ve açısı (aşınma, tente, kablo vb.) sebeplerle net okunamadığı için düz kemer olarak ifade edilmektedir.

18 no.lu yapı ön cephesi hariç yapıların tamamının ön cephelerindeki pencerelerin etrafını çevreleyen sövelerin

üzerindeki taşlar ya da taş üzeri kaş kemer, düz kemer gibi şekiller de işlenmiştir (bk. Tablo 15 ve Tablo 16). Söveler yapılan işçiliğin benzerlerini kat silmesi olarak cephede görmek de mümkündür.

Tablo 15: 1, 3, 4, 11 ve 6 No.lu Yapıların Pencere Tipolojisi.

DİKDÖRTGEN KESME TAŞ SÖVE (ÖN CEPHE)						
SIRA NO	BULUNDUĞU KAT	PENCERE SAYISI				
1	1.Kat	1		DÜZ KEMER KESME TAŞ SÖVE (ÖN CEPHE)		
3	1.Kat	2				
4	1.Kat	1				
11	1.Kat	1				
11	2.Kat	2				
TOPLAM:		7	PENCERE TİPOLOJİSİ	6	1.Kat	2

Kaynak: 2019 Tarihli Fotoğraflar: A. Çapkulaç Arşivi.

Ön cephedeki sövelerin biçimlerine göre süslemeleri ve bezemeleri şekil almaktadır. Dikdörtgen kesme taş söve taş motif çıkmalar ve kaş kemer izleri, düz kemer taş söve ve kilit taş üzeri motif, kaş kemer taş söve ve bezemelere bu yapı gruplarının ön cephelerinde rastlamaktadır. 3 katlı binalarda her katında bu formların birinde söve görmek mümkündür.

Tablo 16: Kaş Kemer Taş Söve Ön Cephe Pencere Tipolojisi Olan Yapılar.

KAŞ KEMER KESME TAŞ SÖVE (ÖN CEPHE)				
SIRA NO	BULUNDUĞU KAT	PENCERE SAYISI		
5	1.Kat	4		
6	2.Kat	2		
10	1.Kat	2		
12	1.Kat	2		
13	1.Kat	2		
15	1.Kat	2		
16	2.Kat	3		
19	1.Kat	2		
20	2.Kat	1		
TOPLAM:		20		PENCERE TİPOLOJİSİ

Kaynak: 2019 Tarihli Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi. (Taş oyma ve süsleme işçiliği görülen söve)

Çalışma grubumuz içindeki diğer yapıların arka cephelerinin hepsi kaba yonu taş duvar olup Tablo 13'te görüldüğü gibi pencere kenarları taşın duvar kurgusu, renk gibi öğeler kullanılarak tek tip dikdörtgen söve kurgusu ile geçilmiştir.

2.6. Çatı Özellikleri

Çalışma yaptığımız yapıların tamamı beşik çatıdır. Bununla birlikte yapı gruplarının 5, 6, 7, 8, 9, 14, 18, 19, 20 no.lu olanları saçak ve kalkan duvarlı çatı özelliği göstermekte olup bu yapıların dışında kalan yapılarda üçgen alınlıklı ikiye kırma çatılar gözlemlenmektedir.

Tablo 17: 2 No.lu Yapı Çatı Altı Volta Döşeme.

2 NO.LU YAPI	
	
Ön Cephe Fotoğrafi	İç Mekan Tavan Döşemesi

Kaynak: 2019 Tarihli Fotoğraflar A. Çapkulaç Arşivi.

İçeriye girebildiğimiz yapıların üst kat örtüsünde tonozu gözlemlediğimiz yapılar sırasıyla 9, 10, 12, 15, 16 ve 17 no.lu yapılardır. Tablo 17'deki 2 no.lu yapının üst katında ise volta döşeme izlerine rastlanmakta olup üzerinde iki kırma ve alınlıklı beşik çatı örtüsü bulunmaktadır. Diğer yapıların üst kat bağlantılarının olmaması, asma tavan uygulaması yahut üst kata erişime izin verilmemesi sağlıklı yorumlar yapılmasına engel olsa da, cephede kat silmelerinin izleri yapıların geri kalan kısmının da tonoz örtüye sahip olduğuna dair ipuçları vermektedir. Tonoz gözlemlenen yapı gruplarının üzeri ise ikiye kırma çatı örtüsü ile kaplı beşik çatıdır.

Sonuç

Kütahya şehrinde XV. yüzyıldan bu yana ticaret hayatının merkezlerinden kabul edilen bir bölgede, tipolojik olarak farklılaşan yapıların tasniflenerek incelenmesi sonucunda yapılar hakkında; yapım tekniği, yapı malzemesi ve kullanım durumlarına ilişkin çok sayıda bilgilere ulaşılmaktadır. Yapılar ilk olarak mevcut künye ve envanter bilgileri kapsamında ayrılarak çalışmada oluşturulan sıra numaraları ile sıralanmıştır. Daha sonrasında bu sıra numaraları ile yapı grupları boyutları, işlevleri ve cephe özelliklerine göre ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Kendi içlerindeki benzerlikler ve farklılıklara göre gruplanan bu yapıların çalışma alanı içinde tipolojik olarak diğer tüm yapılardan farklı olduğu görülmektedir.

Yapılardaki bu teknik farklılıkların haricinde günümüzdeki kullanım durumları incelendiğinde ise mevcut inşaat alanlarının tamamından istifade edilmeyerek çoğunlukla zemin kat alanının kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu benzerlerine az rastlanır yapılarda kullanımdan kaynaklanan birçok görüntü kirliliği ve deformasyonlar mevcuttur. Elektrik kabloları, tabela, anten, klima ekipmanları görsel kirlilik oluşturmaktadır. Kullanılan tente ve sundurmalarda bir bütünlük olmadığı gibi vitrinlerin bir kısmı ahşap doğrama, bir kısmı metal doğramadır. Tarihin karakteristik izlerini taşıyan bu yapılarda özellikle dükkân girişi ve vitrinlerin tahrip edilerek değiştirilmelerine göz yumulmuştur. Üst katlarda ise kullanılmamaktan mütevellit özgünlüğünü korusa da bozulmalar ve deformasyonlar mevcuttur.

Dışarıdan bodrum izi rastlanmayan bu yapıların birçoğunda zeminde bulunan iniş kapağı ile inilen mahzen şeklinde bodruma sahip olması diğer yapılarda da bu tarz bodrumlar olabileceği ihtimalini gösterse de içerideki kullanım ve zemin malzemesiyle bunlar gözlemlenemez bir hal almıştır.

Günümüzde, tahrip edilmemiş kısımlarıyla bulunduğu tarihî dokuda tipolojik farklılık gösteren, kent ve çevre kimliğine katkı sağlayan bu yapıların; korunması, bakım, onarımlarının denetime tabi tutularak standartlaştırılması geçmişteki uyumun günümüze de aktarılması gerekmektedir. Zengin kültürel dokuya sahip Kütahya şehrinin, zaman içerisinde kaybolmaya yüz tutmuş sınırlı sayıdaki esnaf çarşıları örneklerinin günümüze ulaştığı bu muhitteki eserlerin gelecek kuşaklara aktarılması, üzerinde titizlikle çalışılması gereken bir konudur. Bu alandaki yapıların korunmasına ilişkin bilgilendirme çalışmalarının yapılması, özellik ve farklılıklarına ilişkin sözlü ve yazılı kaynakların derlenerek hikayeleştirilmesi ve bu hikayelerin duyurulması gerekmektedir. Bölgedeki zanaat ve sanat faaliyetlerinin desteklenmesi toplumsal kent kimliğini, ekonomik ve sosyal yaşamı güçlendirecektir.

Çalışmanın bir başka perspektifi de çevre illerde ya da Anadolu'nun herhangi bir yerindeki eski esnaf çarşıların da bu tarz yapılara rastlanıp rastlanmadığı etimolojik köken ve çok katmanlı kültürel miras öğelerinin tespit edilmesi, tasniflenmesi, işlev ve

formlarının kültürel mirasa katılmasını sağlamak amacıyla öncülük etmesiyle de büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda incelen binalar kültürel ve tarihi doku değeri taşımakta olup somut kültürel miras öğelerinin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Mimari unsur olarak çalışmayı oluşturan öğeler enderlik, estetik ve sanatsal değer yanı sıra dini, manevi unsurları da barındırmaktadır. Benzer yapı gruplarının teşhis edilerek ortaya çıkartılması belgelenmesi, çözümlenmesi ve korunması gerekmektedir. Koruma ilkelerinde ise yapının bütünlüğü esas alınarak, yapıya zarar vermemek yapının, mümkün oldukça özgün unsur ve öğelerine yönelik müdahalelerde bulunmayarak onarmak gerekmektedir. Bununla birlikte bölge kullanıcılarının bilinçlendirilmesi ve miras özelliklerine yönelik farkındalık sağlamak için kamu kuruluşları, okullar, sivil toplum örgütleri gibi kuruluşlar ile işbirliği aktarımı güçlendirecek sosyal unsurları oluşturmaktadır.

Etik Beyan / Ethical Statement		
Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.		
Finansman / Funding		
Bu çalışma hazırlanırken herhangi bir dış fon alınmamıştır. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.		
Çıkar Çatışması / Competing Interests		
Bu çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. / The authors declare that have no competing interests.		
Yazarların Katkıları / Author Contributions:	Ayşe ÇAPKULAÇ	Hicran Hanım HALAÇ
Çalışmanın Tasarlanması / Conceiving the Study:	%20	%80
Veri toplanması / Data collection:	%40	%60
Veri Analizi / Data Analysis:	%35	%65
Makalenin Yazımı / Writing up:	%65	%35
Makale Gönderimi ve Revizyonu / Submission and Revision:	%75	%25

Kaynakça

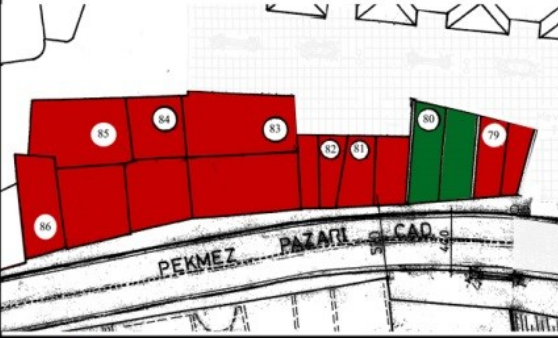
- Aktüre, Sevgi. “17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehrsel Yapının Değişme Süreci”. *Faculty of Architecture* 1/1 (Spring 1975), 101-128.
- Altun, Ara. *Kütahya'nın Türk Devri Mimarisi 'Bir Deneme'*. 171-700. İstanbul: Formül Matbaası, 1981-1982.
- Arıkan, Refik. *Tanzimat Döneminde Kütahya*. Kütahya: T.C. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Arıman, Başak. *Antakya Kenti Tarihi Doku İçinde Tipolojik Analiz Çalışmaları*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Aydın, Lokman. *Kütahya Sancağı 1261 (1845) Tarih ve 8767-8768-8769-8770-8771 Numaralı Temettu'at Defterleri*. Kütahya: T.C. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Bayraktar Tellan, Elif. “Pera Inns: The Emergence of Hosting as a Business in Istanbul in The First Half of the Nineteenth Century”. *Journal of Tourism History* 8/2 (2016/05/03 2016): 127-146. <https://doi.org/10.1080/1755182X.2016.1204014>.
- Cezar, Mustafa, Prof. “Tipik Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi”. *İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayını*, 9/ (1985), 422.
- Çetin, Sıdıka. “Dönüşüm Sürecinin Tarihi Kent Merkezleri Üzerine Etkileri: Isparta Örneğinde Bir İnceleme”. *Kayseri: Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi* 27/2 (2011), 185-199.
- Çıkış, Şeniz E. *Typological Transformation Turkish Architecture During The Process of Peripherilisation*. İzmir: Dokuz Eylül University, Architecture Building Desing Program, Doktora Tezi, 1999.
- Dönmez, Yusuf. *Kütahya ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası*. 1-19. İstanbul: Formül Matbaası, 1981-1982.
- Kamarlı, Elvan. *Kastamonu Tarihi Dokusunda Yer Alan Geleneksel Konut Yapılarının Cephe Mimarisi Üzerine Tipolojik Bir Araştırma*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Kaprol, Timur. *Bursa'da 1930-1950 Yıllarında İnşa Edilmiş Konutların Cephe Özelliklerinin Değerlendirilmesinde Tipolojik Bir Yöntem Denemesi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2000.
- Nguyen, Luan - Embrechts, Jean-Jacques - Teller, Jacques. “Colour in the City: a Chromatic Typology for the Quantitative Analysis of Spatial Coherence”. *Landscape Research* 45/1 (2020/01/02 2020), 44-62. <https://doi.org/10.1080/01426397.2019.1589437>.

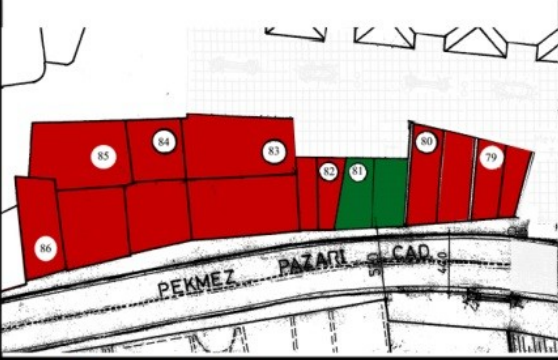
- Özbiçil, N.Ayşe. *Sedad Hakki Eldem's Typological Analysis The 'Turkish House' As a Tool for an Operative Desing Methodology*. Ankara: The Middle East Technical Univerrsty, The Depertmant of Architecture, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Özer, Yasemen Say. *Ticaret Mekânlarının Oluşum ve Gelişim İlkelerinin İncelenerek Tipolojik Açından Sınıflandırılması*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 1996.
- Pamir, Aysun Battalgazi - Yücel, Atilla. "Osmaneli'nde Sosyo-Ekonomik Değişimlerin Konut Tipolojisine Etkileri". *İTÜDERGİSİ/a* 4/2 (2005), 70-78.
- Şehla, Cihan. *Kentsel Mekân Tasarımında Merdivenli Sokaklar Üzerine Tipolojik Bir Yaklaşım*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Şenol, Seda. *Divriği'de Geleneksel Konut Mimarisinin Tipolojik Gelişimi*. İstanbul: T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Tolacı, Seda Şimşek. *Burdur Kent Yapısının Kültürel ve Mekânsal Dinamikleri: Tarihsel Süreçte Konut Yapılarının Mekânsal Değişim ve Dönüşümlerinin Saptanmasına Yönelik Tipolojik Bir Araştırma*. Isparta: T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Uzunçarşılıoğlu, İsmail Hakkı. *Bizans ve Selçukiyelerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*. İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası, 1932.
- Yıldız, Hakkı Dursun. *Kütahya'nın Tarihçesi*. 35-51. İstanbul: Formül Matbaası, 1981-1982.
- URL 1. Geçmişte Kütahya. "T.C. Kütahya Belediyesi". Erişim Tarihi 12.04.2021. <https://www.kutahya.bel.tr/eskikutahya.asp>.
- URL 2. Geçmişte Kütahya. "T.C. Kütahya Belediyesi". Erişim Tarihi 12.04.2021. <https://www.kutahya.bel.tr/eskikutahya.asp>.
- URL 3. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama Uygulaması. "TKGM". Erişim 11 Nisan 2021..... <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/#ara/cografi/39.419264249842044/29.97666031122208>
- URL 4. Google Maps. "Google Maps". Erişim 7 Kasım 2019. https://www.google.com/maps/@39.4201182,29.976226,3a,82.2y,334.97h,99.81t/data=!3m6!1e1!3m4!1sX9ANfZe7FATE6M4p9p4_4g!2e0!7i13312!8i6656.
- URL 5. Google Maps. "Google Maps". Erişim 7 Kasım 2019. https://www.google.com/maps/@39.4201182,29.976226,3a,82.2y,334.97h,99.81t/data=!3m6!1e1!3m4!1sX9ANfZe7FATE6M4p9p4_4g!2e0!7i13312!8i6656.
- URL 6. Google Maps. "Google Maps". Erişim 7 Kasım 2019. https://www.google.com/maps/@39.4202824,29.9763361,3a,33.3y,197.8h,95.3t/data=!3m6!1e1!3m4!1sZPZN5IJGaFskzk_f28VZA!2e0!7i13312!8i6656.

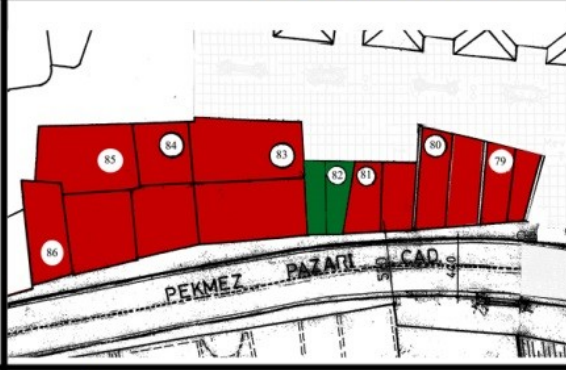
- URL 7. Google Maps. “Google Maps”. Erişim 7 Kasım 2019.
https://www.google.com/maps/@39.4202824,29.9763361,3a,33.3y,197.8h,95.3t/data=!3m6!1e1!3m4!1sZPZN5lJGaFskzk_f28VZA!2e0!7i13312!8i6656.
- URL 8. Google Maps. “Google Maps”. Erişim 7 Kasım 2019.
https://www.google.com/maps/@39.4196663,29.9764746,3a,75y,161.34h,90t/data=!3m7!1e1!3m5!1su7twwImQLrs8ThkcyuD-Tg!2e0!6s%2F%2Fgeo2.ggpht.com%2Fcbk%3Fpanoid%3Du7twwImQLrs8ThkcyuD-Tg%26output%3Dthumbnail%26cb_client%3Dmaps_sv.tactile.gps%26thumb%3D2%26w%3D203%26h%3D100%26yaw%3D165.37682%26pitch%3D0%26thumbfov%3D100!7i13312!8i6656.

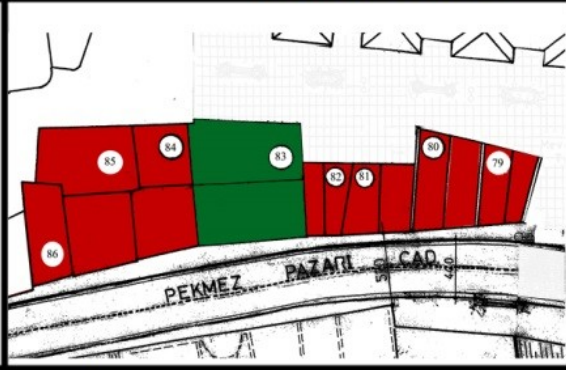
Ek 1: Tablo 3'e ait sadeleştirilmiş katalog çalışması (Kullanılan görseller bölüm içerisindeki görseller ile aynı olup ilk 14 katalog ön cephe fotoğrafları A. Çapkulaç arşiv kalan ön cephe fotoğrafları URL 4-8, 2019. Krokiler ise Şekil 4'deki haritanın küçük ölçekte revize edilmiş halidir.) (Çapkulaç, 2021).

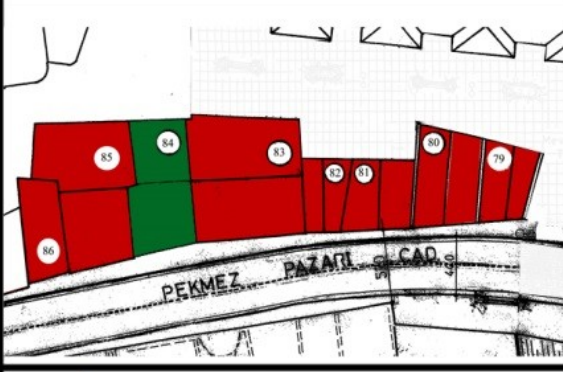
KATALOG NO: 1	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 1	PAFTA:17 ADA: 92 PARSEL: 79

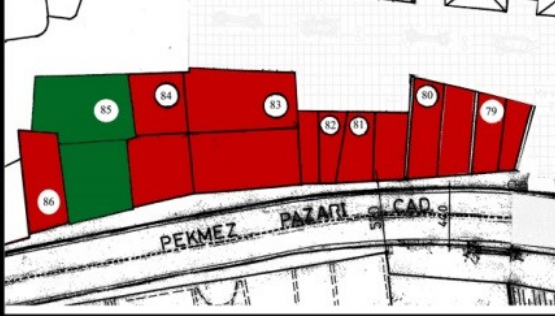
KATALOG NO: 2	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 2	PAFTA:17 ADA: 92 PARSEL: 80

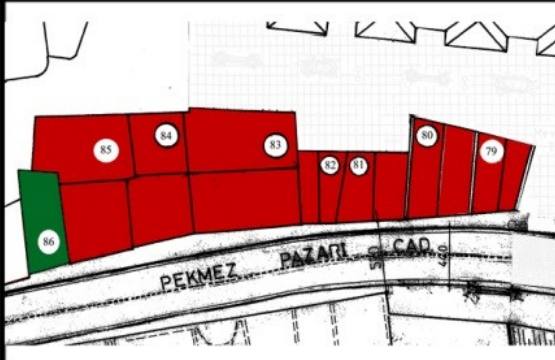
KATALOG NO: 3	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 3	PAFTA:17 ADA: 92 PARSEL: 81

KATALOG NO: 4	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 4	PAFTA:17 ADA: 92 PARSEL: 82

KATALOG NO: 5	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 5	PAFTA:17 ADA: 92 PARSEL: 83

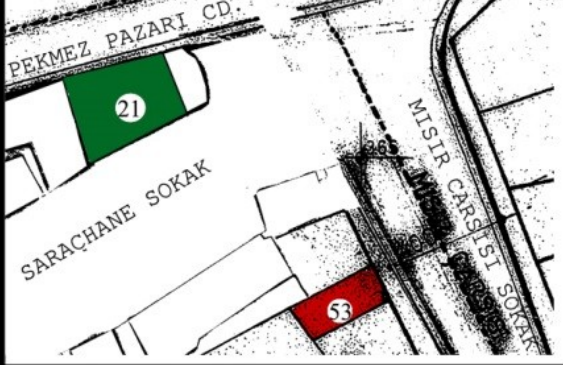
KATALOG NO: 6	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 6	PAFTA:17 ADA: 92 PARSEL: 84

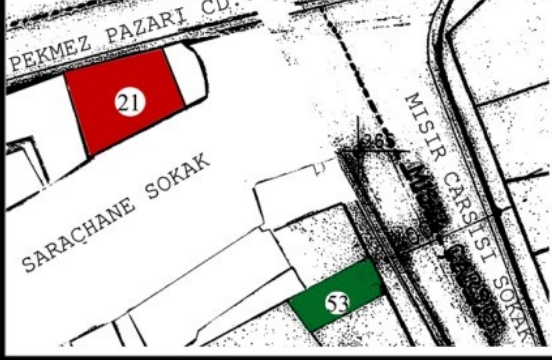
KATALOG NO:7	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 7	PAFTA:17 ADA: 92 PARSEL: 85

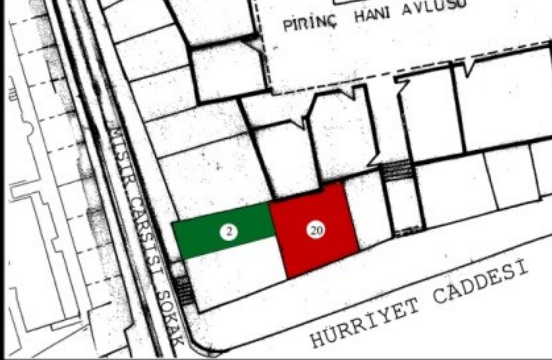
KATALOG NO:8	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 8	PAFTA:17 ADA: 92 PARSEL: 86

KATALOG NO:9		
		
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	
SIRA NO : 9	PAFTA:17	ADA: 93 PARSEL:19

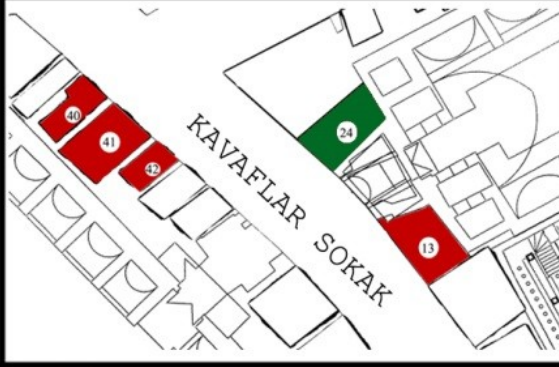
KATALOG NO:10		
		
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	
SIRA NO : 10	PAFTA:17	ADA: 93 PARSEL:26

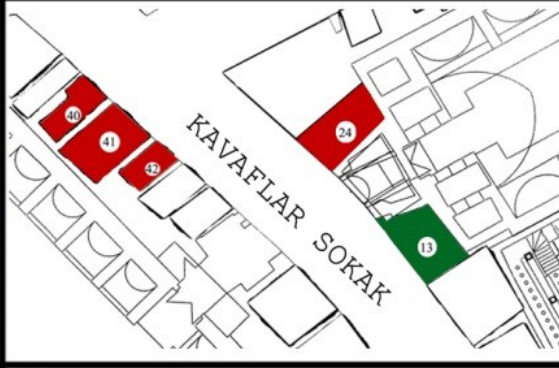
KATALOG NO:11		
		
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	
SIRA NO : 11	PAFTA:29	ADA: 136 PARSEL:21

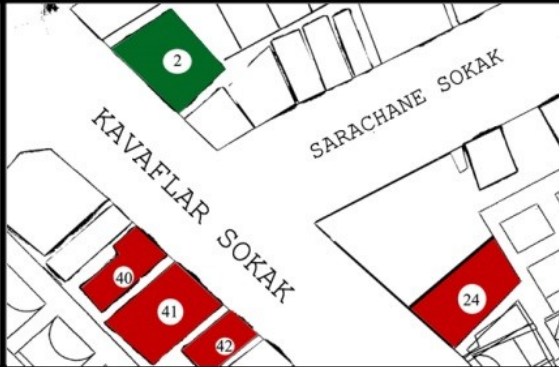
KATALOG NO:12	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 12	PAFTA:29 ADA: 135 PARSEL:53

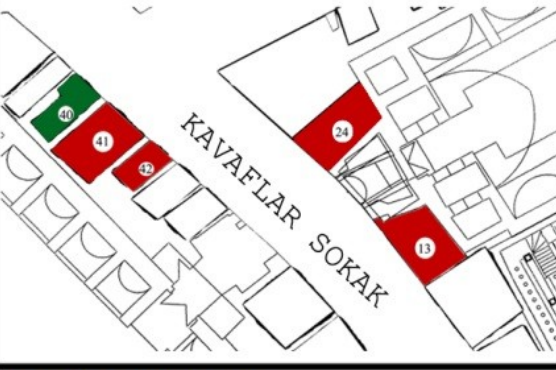
KATALOG NO:13	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 13	PAFTA:31 ADA: 137 PARSEL:2

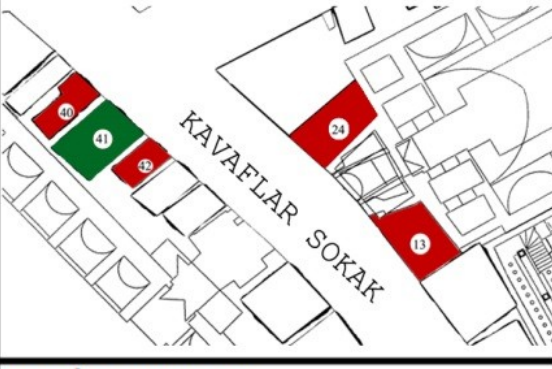
KATALOG NO:14	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 14	PAFTA:31 ADA: 137 PARSEL:20

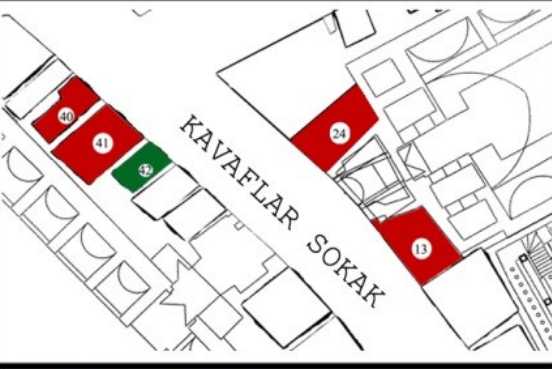
KATALOG NO:15	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 15	PAFTA:29 ADA: 135 PARSEL:24

KATALOG NO:16	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 16	PAFTA:29 ADA: 135 PARSEL:13

KATALOG NO:17	
	
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI
SIRA NO : 17	PAFTA:29 ADA: 136 PARSEL:2

KATALOG NO:18		
		
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	
SIRA NO : 18	PAFTA:54	ADA: 293 PARSEL:40

KATALOG NO:19		
		
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	
SIRA NO : 19	PAFTA:54	ADA: 293 PARSEL:41

KATALOG NO:20		
		
ÖN CEPHE FOTOĞRAFI	VAZİYET PLANI	
SIRA NO : 20	PAFTA:54	ADA: 293 PARSEL:42